

Кожна водойма, кожна річка має свій оригінальний і неповторний внутрішній світ, який сформовано неживим середовищем та організмами, які мешкають в цьому світі. Цей світ живе за власними законами і правилами. Спостерігаючи за ним ззовні дуже важко, а в багатьох випадках і зовсім неможливо помітити вражаюче уяву розмаїття живих форм та складних взаємовідносин між ними, взаємовідносин, які формувалися на протязі багатьох століть.

Давайте спробуємо зазирнути в цей світ з середини.

Насправді – внутрішній світ річки являє собою надзвичайно складний самокерований механізм, в якому кожна складова, кожен організм має відведене йому місце та виконує свою специфічну функцію. Така функція, в першу чергу, спрямована на підтримку стабільного функціонування усього механізму, тобто річки, а звідси – і всієї річкової системи.

Автори буклету сподіваються, що запропоновані в цьому випуску матеріали, зацікавлять читача і стануть поштовхом для переосмислення щодо свого місця в цьому унікальному, життєво важливому, але дуже тонкому механізмі.

Чи знаєте ви, що:

* На дні річки Молочної мешкає близько 170 видів безхребетних тварин.

* Рибне населення р. Молочної нараховує 22 види;

* Найбільше різноманіття риб зареєстроване в р. Обіточній – 25 видів;

* Найбідніша рибна фауна в р. Малий Утлюк – всього 9 видів;

* Щонайменше 29 видів комах, 2 види донних безхребетних та 1 вид риб занесені в Червону книгу і потребують охорони, 7 видів комах знаходяться під загрозою зникнення в світовому масштабі;

* В північному Приазов'ї мешкає найбільший метелик в Європі Сатурнія грушева або Велика нічна павиночка.

* Приблизно дві третини від видового складу герпетофауни Запорізької області зосереджено біля малих річок Північного Приазов'я (3 види амфібій та 5 видів рептилій).

* Видове різноманіття птахів Північного Приазов'я вражає своїм багатством – це справжнє пташине царство. Світ птахів малих річок Північного Приазов'я налічує більш ніж 100 видів.

* На території Північного Приазов'я мешкає близько 57-ми видів ссавців. Деякі з них являються звичайними видами, деякі рідкісними і, навіть, дуже рідкісними.

Буклет видано громадською організацією

"Таврійська заповідна допомога"

в рамках проекту

«Збереження малих річок Північного Приазов'я шляхом впровадження комплексу екологічних заходів».

Підтримка проекту здійснена **Wetlands International** через грант, наданий Міністерством сільського господарства, природоуправління та рибальства Нідерландів при науковій підтримці лабораторії іхтіології та загальної гідробіології МДПУ.

Наша адреса:

72312 м. Мелітополь, а/с 33

E-mail: melitopol@ukrpost.net;

tzd@melitopol.net

ГО "Таврійська заповідна допомога"

Випуск п'ятий

ЦІКАВЕ ПРО ТВАРИННИЙ СВІТ МАЛИХ РІЧОК ПІВДЕННОГО ПРИАЗОВ'Я

Гірчак.

Живе переважно в додатковій системі річок, заплавах, озерах, ставках, тягнучи до місць з повільною течією або стоячою водою, невеликими глибинами, досить твердим піщаним, глинистим або навіть кам'янистим дном, майже завжди уникає замулених водойм. Тримається зграйками серед заростей водних рослин, завжди біля дна і майже не виходить на відкриті місця. Досягає довжини близько 7.5 см та маси 10-11 г. Вік таких екземплярів не перевищує 6 років. Самців гірчака легко відрізнити за кольором: в період нересту червоним з зеленими, рожевими та іншими відтінками. Сатевої при довжині тіла більше 3 см. Відбувається з серпня. Причому цікавим є сам спосіб гірчака. Перед початком довга тонка трубочка-яйцеклад, за допомогою якого вона відкладає ікру в сифон мантийної порожнини молюсків роду беззубки (*Anodonta*) та перловиці (*Unio*). Самець в цей час неподалік випускає сперму, що всмоктується током води в мантийну порожнину молюска де і запліднює відкладену самкою ікру. Після виходу личинки гірчака проводять близько двох тижнів в мантийній порожнині і лише після цього виходять назовні через сифон та починають самостійне життя. Живиться переважно фітопланктоном, інколи і детритом.

Мелітополь

Видра річкова

Донедавна видра річкова у нас вважалася досить рідкісним видом, за що занесена в Червону Книгу України. Останніми роками спостерігається тенденція до зростання чисельності цієї тварини. Мешкає видра річкова біля води (річки, озера, ставки). Вперше в басейні малих річок Північного Приазов'я (р. Молочна) знайдена в березні 1987 року в околиці с. Левадне

Токмацького р-ну. Зараз тут живе декілька родин. Основною їжею видри є риба, раки та амфібії, в меншій мірі мишоподібні гризуни, що населяють узбережжя. Взимку видра тримається біля незамерзаючих ділянок водойм, де й добуває собі їжу. У воді видра майстерно плаває і пірнає. Веде нічний спосіб життя, а вдень спить в норі. Вхід в нору розташований нижче рівня води. Є у видри також і тимчасові сховища - підмиті водою береги, купи хмизу або корчі, повалені дуплисті дерева тощо. Взимку видра звичайно тримається в незамерзаючих місцях річок. Спіймавши здобич, виносить її влітку на берег, а взимку на лід. Живе 12-15 років.

Зозуля.

Жодному із птахів в українській міфології не присвячено стільки уваги, як зозулі. До цього очевидно спричинилося те, що зозуля ніколи не в'є собі гнізда, не вигодовує потомство. Вона крадькома підкидає свої яйця в чужі кубельця, а відтак весною і до середини літа безтурботно "лічить роки" досить оригінальним словом.

Одна з легенд оповідає, що таку покару наслав на неї Бог. Якось зозуля на велике свято - Благовіщення - вила собі гніздо. Побачив це Всевишній і відібрав у неї розум; відтоді вона нездатна будувати власного кубла.

Первісно зегзиця або ж зозуля вважалася доброю віщункою найкращих пір року - весни і літа. Згадаймо відомі прикмети: зозуля кує на теплу погоду, її голос оповідає, що пора сіяти льон і вже можна купатися. Неврожайний рік та хвороби на людей і скотину провістить тривале кування. Завбачують і погану погоду, якщо зозуля закувала в саду. Натомість, коли замовкає птаха, то кажуть: "Зозуля житнім колосом вдавилася", - отже настає пора жнивувати. За народними повір'ями, ці птахи вважаються ключницями вирію. Вони останніми замикають двері, коли пернаті відлітають до рідних земель, і першими відмикають їх щоб впустити на перезимовок.

Сатурнія грушева

або велика нічна павиноочка - найбільший метелик Європи. Розмах крил самок може сягати 16 см! Гусениці сатурнії грушевої розоцвітих: груші, сливи, абрикосі, терені. Гусениці сатурнії теж великі та товсті. Лялечка зимує у щільному шовковому коконі. Зустрічається у травні вночі дуже рідко. Сатурнія грушева занесена до Європейського Червоного Списку і потребує охорони.

Часничниця звичайна

Самою рідкісною та унікальною серед амфібій є часничниця звичайна або її ще часто називають земляною жабкою, завдовжки 6-8 сантиметрів. У наших краях часничниця зустрічається на присадибних ділянках, у долинах річок. Цікавою особливістю цієї тварини - вертикальна зіниця, у всіх її родичів жаб, ропух, кумок та ін. - горизонтальна. Якщо копаючи якусь ділянку ви викопуєте земляну жабку, яка, до речі пахне звичайним часником, погляньте на її задні лапки. З внутрішньої сторони там повинен бути великий з гострим краєм ороговілий п'ятковий горбик. Це пристосування - лопата для риття, за допомогою якої часничниця досить швидко (2-3 хвилини) проникає у пухкий, м'який ґрунт, прикриваючись яким вона відсиджується вдень, коли дуже спекотно, надавши сушу та водний простір для інших безхвостих амфібій.

на затока